

10. Надолішній П. І. Демократичне врядування: питання теорії, методології і практики [Текст] / П. І. Надолішній // Проблеми й тенденції розвитку галузі науки «Державне управління» в Україні: Зб. Матеріалів симп. За міжнар. участю [За заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна, С. В. Загороднюка]. – К: Вид-во НАДУ, 2007. – С. 38-40.

11. Павлишин З. Я. Сучасні технології інформаційного забезпечення в державному управлінні / Модернізація системи державного управління: теорія та практика : матеріали наук.-практ. конф. за між нар. участю, 20 квітня 2012 р. / За наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева у 2 ч.: Ч. 1. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – С. 366–374.

12. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НСД, 2012. – 256 с.

13. Про державну службу: Закон України від 17.11.2011 № 4050-VI.

14. Сергєєв В. С. Політичні мережі як форма взаємодії держави та громадянського суспільства (теоретико-методологічний аналіз) // Автореферат дис... доктора політичних наук: 23.00.01. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. – Дніпропетровськ, 2012. – 36 с.

15. Синергізм // Надолішній П. І. Енциклопедія державного управління: у 8 томах / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Т. 2. – К.: НАДУ, 2011. – С. 556.

16. Ставнійчук М. І. Реформа, з якою Україна запізнюється на 20 років / Дзеркало тижня. Україна. – № 44, 30 листопада 2012 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/POLITICS/reforma_z_yakoju_ukrayina_zapiznyetsya_na_20_rokiv_.html. – Назва з екрану.

17. Халилова Х. А. Государственное управление в современной России: эффективность его реформирования [Текст] : автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Халилова Х. А. ; ФГОУ ВПО Ставроп. госуд. ун-т. – Ставрополь, 2009. – 18 с.

УДК 340.15(4-6ЄС)

Анастасія Баровська

МІФ ПРО БАТЬКІВ-ЗАСНОВНИКІВ ЄС В ОФІЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ СПІЛЬНОТИ: ВИЗНАЧЕННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ДОСЛІДЖЕННЯ

Емоційний вимір формування спільноти та його аналіз на основі дискурсивно-комунікативного підходу є актуальними завданнями сьогодення, що розв'язуються політиками та науковцями в межах Європейського Союзу. Міф про батьків-засновників ЄС вважають першою серйозною роботою над формуванням міфів в офіційному дискурсі Спільноти. Визначення теоретико-методологічних засад дослідження процесу його конструювання є першочерговим завданням. Методо-

логія аналізу міфу як наукова проблема, можливості контекстуального конструкціонізму для аналізу міфу, міфологізація історії як процес, особливості ролі батька за теорією психоаналізу та їх інтерпретація в політичному житті суспільства – питання, що висвітлені у статті.

Ключові слова: міф, європейська інтеграція, батьки-засновники, контекстуальний конструкціонізм.

✎ У сучасних наукових дослідженнях, присвячених європейській інтеграції, принаймні тих, що здійснюються на теренах ЄС, раціонально-механістичний підхід поступово зміщується в бік підходу дискурсивно-комунікативного. У центрі уваги – емоційний вимір формування спільноти: ідеї та цінності, наративи та міфи, історична пам'ять та колективна ідентичність. Адже, за влучним висловом Ж. Делора, «у вільний ринок неможливо закохатися» [Дит. за 16], а легітимність влади, що є результатом суб'єктивного сприйняття, потребує саме емоційної підтримки громадян.

Основу корпусу міфів, що створюються та підтримуються офіційним дискурсом ЄС, складають міфи, спрямовані на формування історичної легітимності. Відповідно до класифікації за змістом, такі міфи, як, наприклад, Вестфальський мир – історична точка відліку європейської інтеграції та просвітницько-ідейна основа європейської інтеграції [1], можна віднести до групи етіологічних – тих, що пояснюють причини різних явищ, зокрема культурні особливості та появу соціальних об'єктів [9, с. 635]. Міфи щодо батьків-засновників, вочевидь, становитимуть групу героїчних міфів – тих, що розповідають про життя та подвиги героїв. За твердженням Є. Мелетенського, герої є надприродними особистостями, які концентрують колективну енергію; їх основне завдання – підтримання порядку, зокрема у спосіб трансформації психологічного хаосу в соціальний космос [8, с. 30].

Протягом 80-90-х років ХХ століття міф про відродження Європи зусиллями батьків-засновників став стабільним елементом самоіміджу Європейських Співтовариств, який вони прагнули донести до громадськості. Інтенсивність відповідної роботи засвідчує, зокрема, така її критична оцінка: європейські інститути поширюють ідею, що справжні рятівники Європи від жахів нацизму, фашизму та військової агресії під час Другої світової війни – не лідери опору чи союзники, а Ж. Монне, П. Спаак, Р. Шуман, А. де Гаспері та К. Аденауер. Понад те, дослідники зазначають, що конструювання [нарративів про] батьків Європи стало першою серйозною роботою над формуванням міфів у офіційному дискурсі [19, с. 22, 27].

✎ Міф про батьків-засновників ЄС є об'єктом наукового аналізу в роботах В. Кайзера, К. Колвраа, Я. Іфверсена, Б. Петерсена, А. Хелструма. Їхні дослідження висвітлюють застосування психоаналітичної теорії до відповідного політичного дискурсу, мету звернення до ідей батьків-засновників у промовах, окремі заходи, вжиті для формування міфу [19; 20], особливості презентації постатей батьків-засновників у музейних експозиціях [18], стосуються батьків-засновників як представників європейського «золотого століття» [21] тощо.

✎ Визначення теоретико-методологічних засад дослідження, які уможливають комплексний аналіз формування міфу про батьків-засновників ЄС в офіційному дискурсі Спільноти, що досі здійснено не було, становитиме мету статті.

Методологія дослідження міфу як предмет аналізу практично не розглядається. Доволі часто подаються загальні підходи, які, проте, названо методологією: «Методологія аналізу міфу має дотримуватися «золотої середини», за якої аналіз не заплутується в незліченних подробицях конкретних міфів, проте й не зводить міфологію до простого мотиву чи об'єкта в реальному світі. Ми стикаємося тут з методологічним завданням обмеження раціоналізації знання, яке прагне простоти, часом вважаючи саме простоту теорії науковою красою і доказом її істинності. Але для такого підходу далеким є уявлення про самоцінність акту віри – віри в реальність міфічного об'єкта (що, на думку Е. Кассіра і А. Лосева, відрізняє міф від мистецтва)» [6, с. 11–12]. Ще один приклад: «Необхідним є наближення до демістифікованого, раціонального наукового розуміння факторних властивостей політичної міфотворчості в політичному процесі й до досягнення комплексності політологічного аналізу її властивостей. Остання якість дослідної процедури, комплексність, на нашу думку, може бути успішніше досягнута саме у спосіб застосування багаторівневої структури аналізу (міф як категорія науки, як універсальний феномен свідомості та як історична реальність), відповідної реальній багаторівневій структурі існування у соціумі соціально-політичної міфології, аніж простою солідаризацією з різними авторитетними теоретичними концепціями, як це нерідко має місце в наукових публікаціях» [13, с. 22]. Наголошують також на «ключових методологічних настановах дослідження політичних міфів:

- подолання негативізму щодо предмета дослідження, спроб вирішувати наукові проблеми та виявляти їх прикладні аспекти на підставі поверхневих моральних оцінок;
- подолання ворожості до носіїв і творців політичних міфів – мас (партій і рухів), що досягли рівня соціальних дій, та суб'єктів політики (політичних еліт та лідерів), котрі творять міфи;
- розгляд політичної міфології як елементу соціальної реальності, що вимагає вивчення, і одночасно як основи раціональної методики формування політичної поведінки мас;
- нарешті, дослідний проект політичної міфології буде неповним, якщо розкриті закономірності не будуть застосовані до побудови перспективного політичного міфу» [6, с. 13–14].

Слушність усіх зазначених акцентів та важливість зауважень вимагають, проте, визначення конкретних методів досягнення поставлених завдань, залишаючи без них навколонаукову абстракцію.

До найвідоміших конкретних прикладів належить «Техніка сучасних політичних міфів» Е. Кассіра [5]. Вчений переконливо доводить, що зростання технологічного прогресу, зміна суспільної структури та міжнародної обстановки стали причинами перетворення міфу на інструмент політики. Він виокремлює такі складові процесу міфотворення, як зміна функцій мови, ритуалізація дій, пророкування. Філософ описує названі технології, які у процесі вивчення міфу можуть становити теоретико-методологічну основу аналізу.

Зміна функцій мови є маніпулятивною технологією, заснованою на емоційному та пропозиційному характері мови. Створюються / відновлюються нові / неактивні слова, звичайні використовуються в незвичних смислах або їх значення суттєво змінюються. Ця зміна значення обумовлена тим, що ті слова, які раніше вживалися в дескриптивному, логічному або семантичному сенсі, використовуються тепер як магічні слова, покликані

викликати конкретні дії і збуджувати конкретні емоції. Наші звичайні слова наділені значенням; натомість ці, новостворені, слова, наділені емоціями і руйнівними пристрастями [5, с. 581–582]. Проте вмиле використання «магічної функції слів» це ще далеко не все. Якщо слово покликане справити максимальний ефект, воно має підкріплюватися введенням нових ритуалів. Їх метою за умов постійного та одноманітного «розігрування» є присиплення наших активних дій, здатності судження та критичної принциповості, зрештою позбавлення нас відчуття власного «я» та індивідуальної відповідальності [5, с. 583]. До того ж, сучасні політики добре знають, що великими масами людей набагато легше керувати силою уяви, ніж грубою фізичною силою, і вони майстерно використовують ці знання. Політик став кимось на зразок публічного провісника майбутнього. Пророцтво стало невід'ємним елементом у новій техніці соціального управління. Постійно надаються найнеймовірніші та нездійсненні обіцянки; «золоте століття» передвіщається знову і знову [5, с. 585].

Безумовно, необхідно зважати на суспільно-політичні умови та приклади, щодо яких Е. Кассіра розробив цю чітку схему: її «матеріалом» став досвід нацистської Німеччини. Ці умови визначають обмеження щодо використання запропонованої вченим технології. Аналізуючи за допомогою зазначеної «тріади» російський досвід політичного міфотворення, М. Шестов доводить, що для конкретного політологічного аналізу вона є непридатною [13, с. 139–154].

Робота Е. Кассіра містить низку інших положень, яких дотримуються сучасні дослідники міфотворення. Розглянемо їх.

Існування міфу пов'язане з політичною кризою. «Навіть у примітивних спільнотах, де міф панує над усім різноманіттям соціального життя і соціальних почуттів людини, він, проте, не завжди діє однаково і навіть не завжди виявляється з однаковою силою. Міф сягає апогею, коли людина стикається з несподіваною і небезпечною ситуацією. ... У критичних ситуаціях людина завжди вдається до крайніх заходів. Наші сьогоднішні політичні міфи і є саме такими крайніми заходами» [5, с. 577]. На нашу думку, Е. Кассіра по суті розкриває лише один з варіантів активізації «міфічних шарів» масової свідомості.

Процес міфотворчості є суто маніпулятивною технологією штучного міфоконструювання. «Міф завжди трактувався як результат несвідомої діяльності і як продукт вільної гри уяви. Але наразі міф створюється відповідно до плану. Нові політичні міфи не виникають спонтанно, вони не є диким плодом неприборканої уяви» [5, с. 580]. Це твердження є надзвичайно вузьким і не відображає всього обсягу і багатоплановості виявів процесу міфотворчості, а також усіх можливих механізмів його впливу на суспільну свідомість. Поза межами уваги філософа залишається функціонування міфу як засобу образної символізації та його роль у встановленні стійких зв'язків у межах вільних суспільств. Ще одним результатом сприйняття міфу як елементу маніпулятивного управління став висновок вченого про знищення міфом вищих ідеалістичних цінностей та їх заміну певними образами добра чи зла [3, с. 18]. Як свідчитиме наш подальший аналіз, міф про батьків-засновників ЄС, навпаки, будується довкола таких цінностей: миру, єдності, добробуту тощо.

Методологією, що містить широкі можливості для аналізу міфів, визнають соціальний конструктивізм, який ґрунтується на відповідних соціологічній і психоло-

гічній теорії і вивчає процеси соціопсихологічного конструювання соціальної реальності в людській діяльності [4; 10]. Конструктивістський підхід дозволяє акцентувати увагу на ролі політичних еліт та лідерів, що пропонують міфи. Цей підхід, проте, не дозволяє досягти поставлених у статті завдань, адже в центрі уваги мають бути не особистості, а колективні процеси міфогенези.

Соціальний конструктивізм називають комплементарним аспектом соціального конструкціонізму в контексті єдиного процесу, що уможливорює створення людьми певної соціальної реальності та, відповідно, самих себе. Якщо соціальний конструктивізм зосереджено довкола особистісних процесів сенсопокладання знання й досвіду як супутніх процесів міжособистісної взаємодії, то соціальний конструкціонізм досліджує формування соціальних конструкцій у колективних і групових соціальних процесах.

Отже, аналіз формування міфу про батьків-засновників ЄС здійснюватиметься в межах методології конструкціонізму. За основу взято той її варіант, що був вироблений для аналізу соціальних проблем (М. Спектор, Дж. Кітюз, Дж. Бест), котрі розглядаються як риторика¹ [14, с. 537]. Плідність застосування даної методології до царини міфів продемонстрована в дисертаційному дослідженні В. Моржакова² [11].

Інтерпретація вихідних дослідних запитань конструкціонізму [15, с. 67], відповідно до об'єкта нашого дослідження, є такою:

- чи є риторика щодо батьків-засновників ЄС міфологічною;
- хто конструює міф;
- яким чином конструюється міф;
- які стратегії конструювання міфу використовуються;
- наскільки успішними є спроби конструювання міфу.

Розмежують феноменологічний, фальсифікаційний та контекстуальний конструкціонізм [2, 14]. Прихильники першого напрямку вважають, що існування об'єктивних чинників не має значення для аналізу відповідної риторики. Дослідники, які діють в межах другого напрямку, зосереджені на відповідності риторики предмету, щодо якого її було розгорнуто. Вчені, які дотримуються третього напрямку, розглядають риторику, не залишаючи поза межами уваги її соціально-історичний контекст.

Відтак, контекстуальний конструкціонізм дозволяє вивчати міф про батьків-засновників ЄС як об'єкт, що конструюється, акцентуючи не на конкретних людях та їх діяльності (а отже, не порушуючи питання щодо іс-

тинності висловлюваних тверджень), а на тому, в який спосіб у суспільстві формуються, підтримуються, поширюються знання та уявлення про них. За необхідності наводитимуться факти та приклади об'єктивних умов, за яких відбувається конструювання міфу. Залучення до аналізу матеріалів, пов'язаних з діяльністю відповідних музеїв та виставок, обумовлюється такими чинниками:

- музеї та виставки є невід'ємною частиною модерного формування спільнот у спосіб акумуляції, збереження, поширення культурного та історичного надбання;
- фінансування відповідних проектів, зокрема коштом муніципальних (Автономної провінції Тренто, регіону Іль де Франс) та урядових структур (Франції, Німеччини), Європейської Комісії та Європейського Парламенту [17; 19, с. 22, 27, 34; 22], дозволяє розглядати їх як елемент підтримання офіційного дискурсу.

У науці існує поняття «міфологізація історії». Воно позначає процес виходу поза просторово-часові межі певного реального факту, що увібрав у себе всю міць історичної події та набув ознак образу, символу [12]. Для міфологізації історії характерною є ідея «містичної партиципації» (Л. Леви-Брюль) – надприродної співучасті «героїв» минулого (богів, предків, батьків-засновників) у житті сучасного покоління. Ця ідея спирається на притаманну міфологічній свідомості концепцію часу, що стверджує і послідовність існування «першого» часу, коли жили творці історії, та часу життя нащадків, і паралельність існування цих часових шарів, за якої героїчне минуле стає вічністю, що спроможна втручатися в події сучасності. Така концепція часу формує композицію міфологізації історії – її лейтмотивом є «священна історія» творення та перетворення долі спільнот міфічними героями. Загальний колорит міфологізації історії обумовлений темою спасіння спільноти (чи обраної частини спільноти), що наближує її до сотеріології [7]³.

Відповідно до названих параметрів та ознак героїчного міфу оцінюватимемо міфічність наративів батьків-засновників ЄС⁴.

Теорія психоаналізу (З. Фрейд) дозволяє визначити особливості ролі батька та її інтерпретацію в політичному житті суспільства (Ж. Лакан). Концепція едіпового комплексу стверджує унікальність становища батька. По-перше, він є силою, що встановлює моральні заборони. По-друге, він є ідеалом, порівняно з яким ми оцінюємо самі себе. По-третє, він є найефективнішим у ролі «відсутньої» влади [20, с. 7]. Дитина пізнає моральний кодекс життя через силу заборони батька. Відтак, позиція батька сприймається не як сформована та легітимізована загальною символічною системою (моральним кодексом / законом), але як позиція, з якої вся ця система була заснована. Бути вище закону або ідентичним йому – позиція батька є протилежною всім іншим позиціям. Оскільки постать батька втілює основні цінності (Закон), він є моделлю для ідентифікації. Його повинні наслідувати.

1. Досліджуючи соціальні проблеми, вчені акцентують не на аналізі об'єктивних умов виникнення таких проблем, а на вивченні змісту певних тверджень-вимог (риторики) – суб'єктивних висловлювань про те, що щось є соціальною проблемою, та процесу їх висунення. Згідно з теорією конструкціонізму, ситуація стає проблемою тому, що певні соціальні сили змогли реалізувати свою символічну владу і висунули настільки переконливі твердження-вимоги (claims-making) щодо неї, що заново визначили сприйняття її у суспільстві.

2. Автор переконує, що процес зародження і розвитку соціальних міфологем потребує аналізу й вироблення відповідної методології. Адже наразі тільки аналіз статичного (тобто вже існуючого) соціального міфу, у тому числі прийомів його конструювання, достатньою мірою є охарактеризованим наукою (Р. Барт).

3. Сотеріологія (грец. σωτηρία «спасіння» + грец. λόγος – «вчення», «слово») – богословське вчення про спокуту та спасіння людини, є частиною догматичного богослов'я. Існує в багатьох релігіях: буддизмі, християнстві, ісламі.

4. Однак з метою уникнення нечіткості формулювань і у процесі дослідження по тексту застосовуватимемо поняття «міф» до відповідних тверджень [висловлювань] про батьків-засновників.

Перенесення цієї теорії в політичну сферу означати-ме, що батьки-засновники не належать до «зразкових попередників»; вони також не є просто акторами, які поводитися якнайкраще щодо моральності своєї громади. Батьки-засновники інституалізують новий набір моральних кодів: вони змінюють історію і створюють новий фундамент для майбутніх поколінь. Міфічний нарратив про походження Спільноти часто є історією про те, як батьки заклали Закон; як нова символічна структура була побудована і замінила хаос, що був [19, с. 11].

3. Фрейд стверджував, що остаточним підтвердженням влади батька є сприйняття його дитиною в якості суперЕго – всюдисущого голосу нашого винуватого сумління. Реальний батько тільки частково заповнює символічну позицію особистості (постаті) батька, навіть можна стверджувати, що сила останнього є найбільшою за відсутності першого. «Відсилання до» або «звернення до» влади батька за його фактичної відсутності становить основну форму його влади. Нищівний оклик: «що було б, якби ваш батько міг побачити вас зараз» є прикладом такого звернення у сім'ї [19, с. 12].

Батьки спільноти також є найсильнішими за своєї відсутності. Постає батька не може бути частиною запеклих дебатів політичного життя спільноти, адже це негайно релятивізує абсолютний і незаперечний характер Закону. Тому до авторитета батька Спільноти звертаються зазвичай вже після його фізичної смерті. Наприклад, різні політичні зусилля риторично пов'язуються з баченням або ідеями батьків-засновників. Політичні лідери в такому разі змагаються за роль «колективного суперЕго» Спільноти: їх мета – отримати повноваження «говорити голосом батька», оцінюючи успіхи та невдачі Спільноти і пропонуючи дії для виправлення того, що є далеким від ідеалу, визначеного батьком [20, с. 8].

Методологія контекстуального конструкціонізму дозволяє вивчити міф про батьків-засновників ЄС як об'єкт, що конструюється, акцентуючи не на конкретних людях та їх діяльності (а отже, не порушуючи питання щодо істинності висловлюваних тверджень), а на тому, в якій спосіб у суспільстві формуються, підтримуються, поширюються знання та уявлення про них.

Теорія психоаналізу дозволяє поглибити розуміння сприйняття постаті батька, а відтак, й міфології, що формується. В основі – сприйняття акторів сімейної драми (батько-мати-дитина) не як особистостей, а як певних структурних позицій в мережі неформалізованих моральних законів, що має будь-яка спільнота. Розширення меж дії відповідних ролей поза межі нуклеарної сім'ї пояснюється так [20, с. 6–7]:

- почуття благоговіння до батьків і тенденція підкорятися їм, як правило, зникає у міру зростання дитини, але потреба бути підвладним комусь залишається;
- частина тієї влади, що сприймається як батьківська, переноситься на вчителя, керівника, видатних особистостей;
- поширена смиренна (покірна) лояльність щодо правителів теж характеризує перенесення такого роду.

Інтерпретація вихідних дослідних запитань конструкціонізму відповідно до об'єкта нашого дослідження є такою:

- чи є риторика щодо батьків-засновників ЄС міфологічною;
- хто конструює міф;
- яким чином конструюється міф;
- які стратегії конструювання міфу використовуються;
- наскільки успішними є спроби конструювання міфу.

Параметри процесу міфологізації історії та ознаки героїчного міфу є тими критеріями, за якими можна оцінювати міфічність нарративів батьків-засновників ЄС.

Перспективою подальших розвідок є аналіз конструювання міфу про батьків-засновників ЄС на основі визначених теоретико-методологічних засад.

Література.

1. Баровська А. Міфи щодо європейської інтеграції: критичний аналіз та концепт-аналіз як методи дослідження феномену / А. Баровська // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 3. – С. 165–172.
2. Блюдина У. «Молодежные культуры», масс-медиа и феномен «моральных паник» [Текст] / У. Блюдина // Другое поле. Социологические практики / ред.: Е. Л. Омельченко, С. А. Перфильев. – Ульяновск : Изд-во Средневолжского научного центра, 2000. – С. 53–63.
3. Исаева А. В. Миф в философии Э. Кассирера : автореф. дис. ... канд. философ. наук : 09.00.03 / А. В. Исаева; Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. – Саратов, 2011. – 21 с.
4. Гончарик А.А. Понятие мифа и его применение в исследованиях политики // Политическая наука: Сб. науч. тр. / РАН ИНИОН. Центр социальных науч.-информ. исслед. Отд. полит. науки; Рос. ассоц. полит. науки; Ред. колл.: Ю. С. Пивоваров (гл. ред.) и др. – М.: ИНИОН, 2009. – № 4: Идеи и символы в политике: Методологические проблемы и современные исследования. – С. 79–87.
5. Кассирер Э. Техника современных политических мифов / Э. Кассирер // Политология: Хрестоматия / под ред. М. А. Василика. – М., 2000. – С. 576–586.
6. Кольев А.Н. Политическая мифология. – М.: Логос, 2003. – 384 с.
7. Культурология. XX век: Энциклопедия / гл. ред., сост. и авт. проекта С. Я. Левит. – СПб.: Унив. кн., 1998. – Т. 2: М-Я / отв. ред. Л. Т. Мильская. – 446 с.
8. Мелетинский Е. Мифологическое мышление. Категории мифов / Е. Мелетинский // От мифа к литературе. – М.: РГУ, 2000. – С. 24–31.
9. Мифологический словарь / Гл. ред. Е. М. Мелетинский. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 672 с.
10. Молокова О. В. Особенности социального конструктивизма как современной формы рациональности // Грані. – 2012. - №6(86). – С. 53–57.
11. Моржаков В. С. Конструирование образов среднего класса в российских информационно-аналитических СМИ как способ формирования социального мифа : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.04 / В. С. Моржаков; Нижегород. гос. ун-т им. Н. И. Лобачевского. – Н. Новгород, 2007. – 173 с.
12. Шварц Ф. Мифологизация истории // Философия мифу: классический та сучасний підходи. Матеріали міжнародної наукової конференції [Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ] 10–11 січня 2003 р. – К., 2003. – Ч.1. – С. 21–22.
13. Шестов Н. И. Политический миф теперь и прежде / Н. И. Шестов; под ред. проф. А. И. Демидова. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. – 414 с.
14. Ясавеев И. Конструкционистский подход к социальным проблемам / Искандер Ясавеев // Журнал исследований социальной политики. – 2004. – Т. 2. – № 4. – С. 533–546.
15. Ясавеев, Искандэр. Социальные проблемы и медиа : конструкционистское прочтение / И. Ясавеев. – Saarbrücken : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2010. – 231 с.
16. Ehs T. Civic Concern: European Identity beyond Emotions and Metaphysics. An Argument against Myth-

fication / Tamara Ehs // Seminar on «Young People and Active Citizenship» (Budapest, 23-25 November 2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYR/Youth_Policy/docs/Citizenship/Research/Civic_Concern_European_1.pdf.

17. Entstehung und Aufgaben // Konrad Adenauer Haus web-site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.adenauerhaus.de/index_1.html.

18. Kaiser W. From Great Men to Ordinary Citizens? The Biographical Approach to Narrating European Integration in Museums / Wolfram Kaiser // Culture Unbound. – 2011. – Vol. 3. – P. 385–400.

19. Kølvrå C. Myth and History Politics in European integration. The Myth of the Fathers / Christoffer Kølvrå, Jan Ifversen // EUSA 2011 Papers Archive [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://euce.org/eusa/2011/papers/8f_ifversen.pdf.

20. Kølvrå C. Political Paternity and the Construction of Europe. The Founding Fathers and their function in the rhetoric about European Community / Christoffer Kølvrå // Kontur. – 2010. – vol. 19: Locating Europe Ideas and Individuals in Contemporary History. – P. 6–12.

21. Petersson B. Temporality in the Construction of EU Identity / Bo Petersson, Anders Hellström // CFE Working paper series: Centre for European Studies at Lund University. – 2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfe.lu.se/upload/LUPDF/CentrumforEuropaforskning/cfwp19.pdf>.

22. Who's who: Museo casa De Gasperi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.degasperi.net/contributi/Casa%20museoPRESENT%20agg%20dicembre.pdf>.

УДК 342.1:17.022.1

Володимир Гурковський

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У публікації проведено теоретичне осмислення формування іміджу української держави в умовах інформаційного протиборства, визначено важливі проблеми, які сьогодні існують в сфері протидії інформаційним загрозам; доведено, що імідж країни за кордоном тісно пов'язаний з подіями всередині країни.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна безпека, імідж держави, інформаційна глобалізація.

Характерною особливістю сучасної епохи є формування інформаційного суспільства, в якому використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій проходить в умовах жорсткого інформаційного протиборства і геополітичної конкуренції.

На жаль, Україна із запізненням реагує на ці тенденції, несвоєчасно реалізуючи адекватну інформаційну політику держави, що дозволяє протидіяти інформаційній агресії держав-гегемонів в інформаційно-комунікативній

і інформаційно-технологічній сферах. Загроза постійних поразок від інформаційних агресій, що мають наслідки нанесення шкоди образу нашої країни, стала в сучасних умовах реальністю. У зв'язку з цим, інформаційний та іміджевий поступ країни потребує постійного підтримання зовнішньополітичними рішеннями та вдосконалення національної інформаційної політики [1, с. 3].

У міжнародних відносинах мирного часу по суті відбувається не стільки взаємодія реальних держав, скільки їх образів. Сьогодні у світі спостерігаються тенденції трансформації самого характеру політичної конкуренції: перш, ніж перейти в сферу силового вирішення, розвиток конфлікту відбувається в інформаційно-комунікативній сфері, стаючи боротьбою іміджів держав.

Глобалізація інформаційного простору призвела до того, що уявлення, знання людей про світ значною мірою стали формуватися засобами масової інформації та ресурсами мережі Інтернет. Значний обсяг щодня одержуваної особою інформації ускладнює її аналіз, що приводить до сприйняття як істини тієї картини дійсності, яка надається ЗМІ.

В цих умовах дослідження питань, пов'язаних з захистом інформаційного простору держави від негативних проявів, спрямованих на завдання шкоди національним інтересам в інформаційній сфері та наукове обґрунтування впровадження системної і збалансованої державної інформаційної політики, здатної забезпечити захист суспільства, держави і громадян від інформаційної та інформаційно-психологічної експансії суб'єктів геополітичної конкуренції та інших загроз, набуває особливої важливості.

Дослідженням політологічних аспектів регулювання суспільних відносин в інформаційно-комунікативній сфері займалися російські вчені Д. Фролов [2], А. Соловйов [3] та ін. (теоретичні аспекти). З огляду на стан і тенденції інформаційних впливів на сучасний розвиток України окремі питання державної інформаційної політики і технологій, зокрема маніпулятивних, розглядали у своїх працях А. Абрамкін [4], В. Барзинський [5], О. Власенко [6], К. Гринько [7] та інші науковці. Дослідженням інформаційної безпеки та складових інформаційних впливів присвячені роботи О. Бодрука [8], С. Гавриша [9] та ін.

У контексті сучасних досліджень інформаційних впливів як вітчизняних, так і зарубіжних учених і практиків опубліковано багато праць, але в більшості з них під інформаційними впливами розуміються складові різних впливів, наприклад, О. Рогова [10], М. Лашкіна [11] до психологічного впливу відносять маніпуляцію, тероризм, К. Михайльова [12] до соціального – інформатизацію, комп'ютеризацію, глобалізацію.

Проте, аналіз зазначених наукових джерел засвідчив, що, незважаючи на те, що проблема забезпечення позитивного сприйняття України у світі посідає одне з центральних місць у зовнішньополітичній діяльності держави, недостатню наукову обґрунтованість питань державної інформаційної політики в геополітичній сфері в частині протидії нанесенню шкоди іміджу держави, нейтралізації недружньої медійної іміджотворчості, відсутність в систематизованому вигляді теоретичних основ щодо впровадження комплексу заходів держави щодо контролювання і регулювання потоків інформації з-поза меж держави з метою гарантування національної безпеки держави.

Англійське слово «імідж» походить від латинського «*imago*» і є однокорінним по відношенню до латинської «*imitare*», що значить імітувати. В американських